

Решетилов К.В., студент факультету електроніки Решетник Т.С.
*Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»*

Мовні новації Григорія Сковороди

У громадсько-політичному, культурно-просвітницькому житті України другої половини XVIII століття, становленні передових ідей свого часу український філософ-демократ, гуманіст і письменник Григорій Савич Сковорода (1722–1794) посідає видатне місце.

Світоглядні засади його багатогранної творчості визначались передовими ідеями – науковими, суспільно-політичними, літературно-художніми.

Боротьба проти кріпосництва, царсько-поміщицького ладу, соціального і національного гноблення, релігійного засилля, а також за освіту, духовний розвиток, високу честь пізнання навколишньої дійсності, природи взагалі й природи людини зокрема були сенсом усього його неспокоїного життя.

На формування наукової і художньої мови Григорія Сковороди, вироблення його мовної концепції великий вплив мало навчання у Києво-Могилянській академії, де він одержав глибокі знання з латинської, грецької, польської, церковнослов'янської, книжної української мов. Тобто зі стін академії вийшов справжній поліглот, який вільно володів – розмовляв і писав багатьма європейськими мовами. Достатньо погортати двотомник його основних творів, щоб переконатись, як вихлюпнулися ці знання на сторінки його філософських праць, поезій, літературних перекладів, епістолярної спадщини.

Але цікаве явище: наявність у Сковороди латинських, грецьких, церковнослов'янських і деяких інших лексичних елементів на українській мовній

основі не дає підстав вважати, що написане справляє враження якоїсь безладної лінгвістичної суміші. Талант, глибока ерудиція і почуття міри сприяли втіленню задуму. Використання цих укралень підпорядковувалося одній меті: шліфуванню тогочасної мовної стихії, доборові найвиразнішого способу передавання думки і, як наслідок, створенню літературної української мови на живій народно-розмовній національній основі. Певною мірою тут постають не лише суто мовні проблеми, ми можемо казати навіть про формування особливостей культури, адже не слід применшувати вплив суспільства на процес створення такого феномену, як літературна мова.

Г.С. Сковорода доклав значних зусиль для дослідження витоків, обробки народних джерел, тому є всі підстави стверджувати, що він відіграв важливу роль у формуванні самосвідомості рідного народу, зміцненні його національних основ.

Це був період активного накопичення словникового складу, період посиленої уваги до «свого» і «чужого» слова, до античної символіки і сюжетів. Через пізнання мовних і літературних багатств європейських сусідів зростали стилістичні можливості нашої словесності. Введення в мову іншомовних слів пов'язане з перекладацькою діяльністю, а їй, як відомо, Г.С. Сковорода віддав дуже багато сил і таланту генія. Він не лише передає тогочасною українською мовою, наприклад, Горация, а намагається дотриматися віршового розміру оригіналу з точною відповідністю складів у кожному рядку.

У своїй творчій практиці Сковорода застосовував латину нарівні з українською книжною літературною мовою тієї доби. Латинською мовою Сковорода листувався, віршував, писав прозу і, очевидно (оскільки немає прямих доказів і свідчень цього), викладав курс поезики в Переяславському та Харківському колегіумах.

Його володіння латиною, за твердженням сучасників, а потім і багатьох фахівців-дослідників творчості письменника, вражає своєю бездоганністю: мова правильна, лексично багата, полонить стилістичною легкістю і водночас простотою.

Григорій Савич Сковорода жив у складну перехідну епоху. Теорія трьох стилів (характерне для Європи доби Відродження вчення) засновується на прагненні віддавати перевагу лексиці високого стилю, викладу, що передбачав знання історії та традицій вживання певних дефініцій. Водночас зростав інтерес до лексики ділового листування, поживавлювалися міжнародні зв'язки. Це теж наклало на мову свій відбиток, вона вбирає безліч нових, запозичених слів – дипломатичну, військову, суспільно-політичну термінологію. Розвиваються ремесла, торгівля, а відтак збагачується і низький стиль, проста народна жива мова, мова буденного спілкування, мова пісень, казок, переказів.

Усьому цьому віддав данину Г.С. Сковорода – поет, вчений, філософ, мандрівник. Він викладає курс поетики і майже чотири роки перебуває за кордоном, відвідавши за цей час Угорщину, Австрію, Польщу, Словаччину, Німеччину і Північну Італію, де, як зазначає М.І. Ковалинський, «прагнув знайомитися насамперед з людьми, які тоді дуже славилися вченістю і знаннями». Залишивши викладання, він пішки обійшов усю Україну, жив у самому вирі народного життя, черпаючи мудре слово, опановуючи його глибину, щоб потім повернути у формі створених його генієм оповідей, афоризмів, віршів, пісень, приказок та байок.

Слово народжується і живе не тільки в певному мовному середовищі. Воно безпосередньо пов'язане з історією культури носіїв мови; саме лише порівняння словника в той чи інший період, за виразом Дені Дідро – сучасника Григорія Савича, французького філософа та енциклопедиста епохи Просвітництва, дає можливість уявити характер прогресу народу.

Сковорода був невіддільний від простого люду, жив і творив для нього, а тому і прислужився поступу свого народу. Не дарма Т.Г. Шевченко зворушливо і шанобливо розповідатиме, як ще дитиною підсвідомо перейняв від нього цю естафету.

Література:

1. Бичко А.К. Історія філософії: підруч. / А.К. Бичко, І.В. Бичко, В.Г. Табачковськші. – К.: Либідь, 2001. – 480 с.
2. Горбенко С.В. Києво-Могилянська Академія / С.В. Горбенко. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 1995.
3. Довідник з історії України: у 3 т. – Т.2 (К–П) / за ред. З.І. Підкови, Р.М. Шуста. – К.: Генеза, 1995. – 435 с.
4. Енциклопедія українознавства. Загальна частина: у 3 т. / за ред. В. Кубійовича. – К., 1995. – 1230 с.